

Civilizațiile Americii Centrale și de Sud

Băștinașii Americii trăiau izolați de celelalte părți ale lumii, acesta fiind cauza principală a faptului că tehnologia lor s-a dezvoltat relativ încet. Dar au creat civilizații, au construit orașe mari și au făcut progrese importante în arte și în știință.

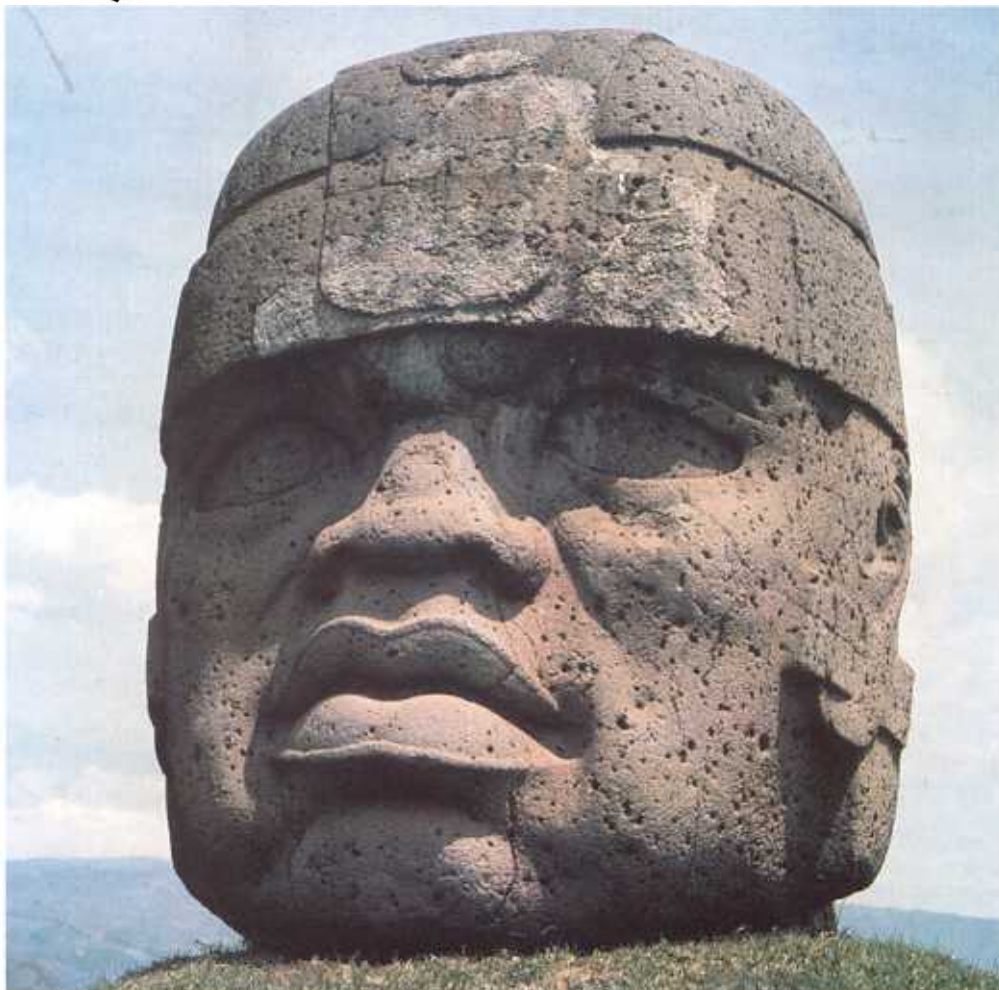
Primii locuitori ai Americii au sosit aici probabil cu 20 de mii sau 40 de mii de ani în urmă. Cu toate eforturile depuse de arheologi, nu se poate stabili o dată mai exactă. În jurul anului 40 000 î.e.n. oamenii au luat în stăpânire părțile nelocuite ale pământului și probabil că atunci au migrat primii oameni în America, prin "podul" existent în vremea aceea între Siberia și Alaska.

Dezvoltare izolată

Această fâșie de uscat a existat până la sfârșitul erei glaciare, când o mare parte a cantității de apă a Pământului era înmagazinată în calotele de gheață și astfel nivelul mărilor era mult mai scăzut față de nivelul de azi. Primele popoare ale Americii au fost probabil vânători care au trecut pe istmul intercontinental urmărind vânatul. Urmașii lor, într-o mie de ani, au populat întregul continent, și au ajuns la extremitatea sa sudică, în neprimitoria Țară de Foc.

Cu o mie de ani mai târziu s-au topit calotele de gheață, a dispărut istmul, și continentul era despărțit de Asia de Strâmtoarea Bering.

Cu toate că strămoșii eschimoșilor au sosit pe bărci în Alaska mult mai târziu, și s-au stabilit atât în Nordul îndepărtat înghețat cât și

Werner Forman Archive

în Groenlanda, oceanele au despărțit popoarele Americii de schimbările produse în alte locuri. Societățile americane s-au dezvoltat în mod independent, izolate de restul lumii. Acest fapt explică apariția târzie a diferitelor civilizații americane, și faptul că populația băștinașă a Americii n-a reușit să ajungă la un nivel mai înalt de dezvoltare, ca de exemplu

⬢ Acest cap uriaș de zeu a fost sculptat din piatră, de olmeci, în Mexicul de Est. În America Centrală civilizația cea mai veche cunoscută este cea a poporului olmec, care a înflorit cca. între anii 1250-400 î. e. n.

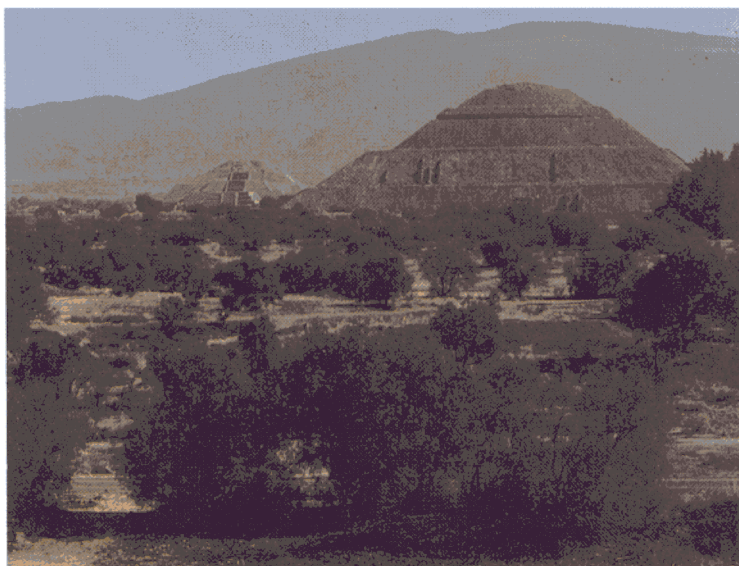
inventarea roții și a scrierii cu litere.

Pe lângă acestea, în America chiar și calul a fost necunoscut pe când în Asia și în Europa, timp de mai multe secole acesta a fost "mașina" cea mai de preț. Abia în secolul al XVI-lea calul a fost adus de cuceritorii spanioli. Din aceste cauze societățile Americii difereau foarte mult de societățile europene sau de cele asiatice. În lipsa cronicilor scrise, multe aspecte ale vieții lor sunt acoperite de mister.

Băștinașii Americii

Cristofor Columb a crezut că prin traversarea Oceanului Atlantic a ajuns în India, și pe băștinașii întâlniți i-a denumit indieni. Ei poartă și azi această denumire născută dintr-o eroare.

În realitate indienii nu aparțineau unui singur popor. Aveau unele trăsături comune: piele maronie-roșiatică, pomeți proeminenți, păr negru, ochi de culoare închisă sau – cum a constatat știința medicală – frecvența mare a grupei sanguine B. Dar statura și aspectul general erau foarte diferite, vorbeau peste o

Werner Forman Archive

⬢ La 50 de km spre nord de Ciudad de Mexico se află ruinele primului oraș mexican Teotihuacan. Este un ansamblu de piramide, palate, locuințe și ateliere, care s-au construit după sute de ani de la decăderea imperiului olmec. Cel mai mare monument, Piramida Soarelui, are o înălțime de peste 60 m, dar nici până astăzi nu se cunoaște poporul care l-a construit.

🕒 **Templu mayaș construit în stilul clasic târziu în 987 e. n. în Uxmal în Mexic. Aceste construcții serveau ca centre de cult.**

Cu toate dimensiunile lor mari, aceste centre nu erau orașe adevărate, deși în timpul ceremoniilor religioase se adunau aici o mare mulțime de oameni, dar locuitorii permanenți nu puteau fi mai mulți de câteva sute de preoți și slugile lor.

Până azi templele din lemn au dispărut, dar s-au păstrat monumentele olmece uriașe, cioplite din piatră, și sculpturi de dimensiuni mai mici executate din jad, bazalt și obsidian (ultimele două sunt roci vulcanice). De cele mai multe ori reprezentau animale, – jaguari, acvile, rechini – înzestrate cu trăsături omenesti, pentru ca să devină și mai îngrozitoare.

Cultura olmecă s-a format în jurul anului 1200 î. e. n. și până în anul 800 î. e. n. s-a extins în mare parte a Americii Centrale și pe litoralul Oceanului Pacific, apoi după 400 de ani, din cauze necunoscute, a decăzut. Totuși, în secolele următoare apar din nou construcții monumentale, sculpturi fantastice și zei olmece dovedind că moștenirea lăsată de acest popor a dăinuit în America Centrală ca o tradiție puternică și continuă. Pe de altă parte, până azi nu s-a descoperit încă scrierea olmecă, cu toate că după perioada olmecă a apărut imediat o formă a scrierii în hieroglife.

Cu câteva sute de ani mai târziu, în jurul anului 150 era noastră, s-a înălțat primul oraș adevărat în America. La 50 de km Nord-Est de actualul Ciudad de Mexico se întind ruinele Teotihuacanului, la Nord de teritoriile olmece, în înalta și fertile Vale Mexicană.

Până azi nu s-a reușit identificarea popoului care a construit acest ansamblu imens de piramide, palate, case și ateliere, ale cărui străzi rectangulare formau o grilă pătrată.

Cea mai mare construcție a orașului,

sută de limbi, aveau obiceiuri, tradiții și culturi foarte diferite.

Popoarele "indiene" difereau unul de altul mult mai mult decât popoarele Europei în orice moment al istoriei. Aceasta și datorită faptului că multitudinea mediilor înconjurătoare a mărit diferențele, obligând societățile indiene să se adapteze la munți, la câmpii, la mlaștini, la tundre și la păduri tropicale. Indienii Americii de Nord au devenit agricultori la marginea preeriei, vânători, iar în California pescari.

Cei care s-au stabilit mai la sud, s-au ocupat de agricultură, care se baza pe cultivarea porumbului. Aici au apărut culturi dezvoltate, dintre care unele erau în perioada de înflorire

când, în 1492 Cristofor Columb a ajuns în Lumea Nouă.

În două zone s-au format culturi dezvoltate: în America Centrală (cuprinzând și partea centrală și de sud a Mexicului) și în America de Sud în zona lanțului muntos a Anzilor.

Societatea Olmecă

Dintre civilizațiile americane cunoscute cea mai veche este a olmecilor din Mexicul de Est. Centrul său se afla într-o zonă de pădure tropicală mlăștinoasă – de neînțeles de ce pe acest teritoriu ostil au construit imense centre de cult asemănătoare unor orașe cu movile de pământ artificiale uriașe, pe vârful cărora odinioară se aflau temple.

🕒 **Mayașii construiau centrele de cult cu o exactitate matematică. Templul capitalei, Chichen Itza (la dreapta) a fost dedicat firosului Quetzalcoatl, al cărui cap chiar apare din gura deschisă a Pământului (sus).**

► Capitala aztecă Tenochtitlan a fost construită pe o insulă, primii locuitori s-au stabilit aici în cca. 1325. Până în secolul al XV-lea s-a transformat într-un oraș mare. După unii istorici a avut 250 de mii de locuitori, după alții 500 de mii. Aceasta a fost cea mai importantă realizare a aztecilor în domeniul construcțiilor. Se întindea pe un grup de insule legate de uscat prin istmuri artificiale. Fernando Cortes, conquistador spaniol, l-a distrus în totalitate în 1519, nu cu mult după sosirea lui în Lumea Nouă.

Piramida Soarelui, are o înălțime mai mare de 60 m. Teotihuacan era sigur un centru comercial important și un oraș sfânt, deoarece și după multe sute de ani de la decăderea lui domnitorii azteci veneau aici în pelegrinaj. Istoria lui este un mister, deoarece nu a rămas nici un indiciu despre formarea lui, despre viața lui și nici despre distrugerea lui definitivă în jurul anului 700 e. n.

Se cunosc mai multe lucruri despre societatea mayașă, deoarece mayașii utilizau o formă de scriere în hieroglife descifrabilă, și scrierile rămase fixează unele întâmplări și date despre istoria lor.

Poporul Maya a trăit pe peninsula Yucatan, pe pîntenul de pământ larg care se întinde

adânc în Marea Caraibelor, și unde se află azi Guatemala, Hondurasul și Belizele. Marea majoritate a teritoriilor lor ca și ale olmecilor erau acoperite de păduri tropicale. Trebuie să fi fost o muncă uriașă tăierea copacilor și împiedicarea reparației vegetației.

După decăderea culturii mayașe, centrele lor, orașele au fost înghițite de pădurea tropicală în așa fel, încât numai în zilele noastre s-a reușit descoperirea lor, și sigur sunt încă multe lucruri nedescoperite.

Performanțele mayașilor

Chichem Itza capitala mayașilor și celelalte centre nu puteau fi realizate decât de societăți cu un grad de organizare ridicat, a căror viață a fost condusă de religie. Aceasta este dovedit de cunoștințele avansate de matematică și de astronomie ale mayașilor, dar aceste cunoștințe erau folosite exclusiv pentru a întocmi calendare complicate pe milenii întregi. Cugetul lor se învârtea în jurul timpului, și măsurării lui i-au conferit semnificații religioase deosebite.

Dar spiritualitatea religiei mayașilor n-a devenit deosebit de rafinată. Meseriașii au continuat tradiția central-americană, sculptând figuri mistice supranaturale cu forme fantastice și înfricoșătoare, reprezentând animale cu trăsături umane – de altfel cu o pricepere și ingeniozitate admirabilă – în "perioada clasică" (300-800 e.n.), utilizând doar unelte din lemn.

Mai târziu, posibil sub influența cuceritorilor tolteci sosiți din Mexic, și mayașii au preluat obiceiul de a sacrifica prizonierii de război zeilor.

Cu toate că teritoriul lor s-a diminuat, din civilizația lor a dispărut avântul creator, dar cultura lor tot mai anemică a rezistat, până ce în secolul al XVI-lea spaniolii au făcut-o să dispară cu totul.

► Ruinele "orașului pierdut" al incașilor, Machu Picchu, aflat pe teritoriul statului Peru de azi la 80 de km spre nord de Cuzco. Orașul a fost părăsit de incași nu cu mult după invazia spaniolă.

DATE IMPORTANTE

Cca. 40000-20000 î. e. n.

Din Asia trec vânătorii în Alaska.

Cca. 8000 î. e. n.

Sfârșitul erei glaciare: dispare istmul care leagă Asia de America.

Cca. 4000 î. e. n.

Pe bărci sosesc în America eschimoșii (inuiții).

Înainte de 2000 î. e. n.

În America Centrală apar primele sate, agricultura și olăritul.

Cca. 1200 î. e. n.

În Mexic se formează cultura olmecă (dăinuie până în cca. 400 î. e. n.)

Cca. 150

Se construiește Teotihuacanul, care apoi înflorește până în cca. 700.

Cca. 300-800

Epoca de aur a civilizației mayașe.

Cca. 1000

Se presupune că acostează vikingii în America de Nord, în Newfoundland.

Cca. 1000-1200

Imperiul toltec la apogeul puterii sale.

Cca. 1300

În Valea Mexicului apar aztecii și în jurul anului 1345 fondează Tenochtitlanul.

Cca. 1428

Se accelerează expansiunea aztecă.

Cca. 1438

Incașii extind dominația lor pe Anzi.

1492

Columb acostează pe insulele Bahamas. Pe continent ajunge doar în 1498.

► După credința aztecilor în fiecare zi Soarele trebuia să câștige lupta cu Noaptea. Deoarece de victoria Soarelui depinde existența lumii, acesta trebuie hrănit cu sânge și cu inimi umane (în partea dreaptă). La stânga: o figură îmbrăcată în pielea unei victime jupuite reprezintă simbolul porumbului în coacere.

T. Werman Forman Archive/Museum für Volkerkunde, Basel, Switzerland

Dr. G. B. Pineider

Între timp s-au desfășurat războaie și migrații de popoare. În Valea Mexicană toltecii au fost schimbați de azteci, care au venit probabil din nordul Mexicului. Ei s-au stabilit aici în jurul anului 1300, și în două secole au reușit subjugarea tuturor triburilor din America Centrală. Poate s-ar fi extins și mai departe dacă nu soseau spaniolii, care au găsit aici o "civilizație aztecă". Așa se pare că aztecii n-au îmbogățit cu mult civilizațiile central-americe, numai prin succesele lor militare

la mijlocul statului Chile. Ca și aztecii, și ei trecuseră printr-o perioadă de dezvoltare lungă. Prin crearea unor terase mari în versanții munților, pe care le întăreau cu piatră și folosind un sistem de irigație dezvoltat, locuitorii Anzilor creau suprafețe agricole. Confectionau țesături colorate, vase de lut și obiecte artistice din aur, argint și alte metale.

În America de Sud, pe lângă cultura din munți existau și alte culturi, ca marele Imperiu din Tiahuanaco (500-1000 e. n.) și alte popoare ca popoarele Mocika și Cimu, care trăiau în apropierea coastelor oceanice.

Și cultura incașă s-a clădit pe tradițiile moștenite din trecut, dar ei au organizat imperiul cu o minuțiozitate exemplară. Voința

trimite instrucțiuni detaliate, se puteau informa despre evenimente în centru, cu ajutorul codului kipu, adică cu ajutorul nodurilor legate pe fire colorate.

Severitatea domniei incașe

Oamenii simpli erau sub un control și o supraveghere strictă. Nu puteau părăsi localitățile de domiciliu, trebuiau să plătească impozite, să facă serviciu militar, erau datori cu corvoadă pentru stăpâni, în schimb trăiau în siguranță, datorită bunei organizări a statului puternic și a sistemului de distribuție a alimentelor, bine pus la punct.

Unii istorici privesc statul incaș ca o tiranie binefăcătoare, alții în schimb accentuează natura lui agresoare.

Incașii au fost mari meșteri constructori, iar ruinele capitalei lor, Cuzco, precum și ale orașului montan Machu Picchu stau mărturie. La construcții utilizau blocuri de piatră, care erau cioplite cu exactitate milimetrică, îmbinate între ele fără mortar, cu atâta exactitate încât în rosturi nu intra lama unui cuțit.

Aproape sigur că în jurul anului 1000 în America au sosit vikingii, și pentru o scurtă perioadă s-au stabilit în Newfoundland. Dar acest episod istoric nu a avut urmări. Nu la fel s-a întâmplat după sosirea în 1492 a lui Cristofor Columb după traversarea Atlanticului.

Apariția europenilor în Lumea Nouă a avut urmări catastrofale asupra aztecilor, incașilor și a tuturor popoarelor băștinașe ale Americii.

British Museum

► Cuțit de jertfire aztec. Mănerul încrustat reprezintă un membru a ordinului Acvila. Această formație constituită din luptători aleși aveau menirea să prindă prizonieri pentru sacrificii umane.

au devenit stăpâni acestora.

Cea mai mare realizare a aztecilor a fost fondarea capitalei lor Tenchtitlan. Orașul a fost construit pe insulele lacului Texaco și comunica cu uscatul prin largi istmuri artificiale. În realitate a fost orașul lagunelor – plin de caiace – cu piramide și temple uriașe și cu un comerț dezvoltat.

Sacrificiile aztece

La azteci cultul sacrificiilor umane a ajuns la dimensiuni inimaginabile, în unele cazuri erau sacrificați mii de oameni deodată. De aceea aveau nevoie continuu de prizonieri de război noi în scopul sacrificărilor, și ca urmare formau o comunitate în permanentă stare de război. Popoarele subjugate urau dominația aztecă nemiloasă. Din această cauză, cu toată amploarea lui și cu toată forța sa militară imperiul aztec era foarte vulnerabil.

Aproape simultan cu extinderea aztecă și incașii au creat propriul imperiu, care se întindea din nordul Ecuadorului de azi până

domnitorului – Sapa Inca – dicta orice lege.

Centrul imperiului era legat cu ținuturile sale cele mai îndepărtate prin drumuri bune, având o lungime de mai multe mii de kilometri și pe posturile desemnate stăteau pregătiți curierii, gata să preia și preda informațiile ca la ștafetă, cu toate că nu cunoșteau nici o formă a scrisului. Se puteau

Werman Forman Archive/Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

► Oricât de dezvoltate au fost civilizațiile olmece, mayașe și aztece, nu au descoperit scrierea alfabetică. Însă aveau cunoștințe profunde de matematică și de astronomie. Au avut totuși o scriere în hieroglife, cum arată exemplul alăturat, un calendar magic aztec.